ÎNSTRĂINAREA COTEI SUCCESORALE – POLEMICI TEORETICE ȘI PRACTICE

Daniela ȚURCAN, Ludmila BELIBAN-RAȚOI
CZU: 347.65:347.232.8 beliban.ludmila@gmail.com

Prin vânzare poate fi transmis și un dezmembrământ al dreptului de proprietate, precum și alte drepturi, iar în mod excepțional chiar o universalitate (o moștenire nedezbătută) [1, p. 48]. Doctrina este unanimă în a aprecia că transmisiunea drepturilor asupra unei moșteniri reprezintă un act ce are ca obiect o masă patrimonială, cea dobândită prin moștenire, iar nu întregul patrimoniu al titularului, motiv pentru care este posibilă înstrăinarea unei întregi universalități prin acte *inter vivos,* cu titlu oneros sau gratuit [2, p. 27].

Modernizarea Codului civil al Republicii Moldova a creat noi perspective pentru anumite instituții ale dreptului civil, dar și le-a modificat de esență, una din instituțiile modificate radical este *moștenirea.* Aceste modificări au fost primite diferit în societate, credem că aceasta este din motivul deprinderii, din motivul neinformării despre modificări, din motivul timpului scurt de intrare în vigoare a normelor modificate. După aceste modificări au dispărut o serie de norme, dar au apărut altele ce le suplinesc pe cele rămase.

Contractul de înstrăinare a cotei succesorale totuși nu face parte din novațiile Codului modernizat. Prevederi cu privire la acesta au fost reglementate și anterior, după modernizare aceste norme doar au fost dezvoltate.

Până la modernizare a avut norme fie ele și rudimentare, dar care au reglementat această instituție. Astfel art.675 Cod civil al Republicii Moldova (până la modernizare) prevedea – (1) Contractul asupra moştenirii unui terţ încă în viaţă este nul. Nul este şi contractul asupra cotei-părţi legale sau a legatului din succesiunea unui terţ încă în viaţă.

(2) Dispoziţiile alin.(1) nu se aplică în cazul contractului încheiat între viitorii succesori legali asupra cotei-părţi legale. Un asemenea contract trebuie autentificat notarial.

La fel pct. 71 din Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie nr.13 din 03.10.2005 [3] prevedea – Dreptul moştenitorului la moştenire este

un drept limitat asupra patrimoniului succesoral, exprimat printr-o cotă-parte care nu este determinată în materialitatea sa, ci doar ideal. Astfel, moștenitorul care a acceptat moștenirea nu poate înstrăina altui moștenitor cu titlu oneros un bun determinat, ci doar drepturile sale succesorale (art.675 alin.(2) Cod civil). În această situație, certificatul de moștenitor se va elibera doar cesionarului care, desigur, are calitatea de moștenitor.

Deci existența acestui contract nu a fost negată, dar erau impuse următoarele condiții:

- ✓ Cota succesorală putea fi transmisă doar comoștenitorilor.
- ✓ Cota succesorală putea fi transmisă doar după acceptarea moștenirii și deschiderea dosarului succesoral la notar.
- ✓ Certificatul de moștenitor se elibera doar dobânditorului.

O altă reglementare ce era până la modernizare în Codul civil al RM se conținea la partaj în art. **1573 CC al RM –** Satisfacerea creanțelor la înstrăinarea cotei în caz de înstrăinare a cotei, la beneficiar trece obligația de a satisface creanțele creditorului în funcție de mărimea cotei obținute.

Totuși această instituție nu se aplica în practică. De ce? – Erau prevederile CC al RM ce permiteau refuzul moștenirii în folosul altul moștenitor, astfel era mai ieftin și mai cunoscute prevederi pentru cetățeni. – Nu era o prevedere clară cu privire la natura juridică a acestui contract, din acest motiv nu a fost prea utilizat. – Părțile urmau să se ghideze doar de normele generale cu privire la contracte, în caz de litigiu prevederile puteau genera interpretări ambigue.

Varietatea în lumea contractelor este inepuizabilă, din acest motiv noi dorim să explicăm care este diferența contractului de înstrăinare a cotei succesoarele de alte contrate cu privire la moștenire. Deci avem contracte ce se încheie până la deces, ce poate fi asimilat cu testamentul, doar că este un act bilateral și contractul cu privire la cota succesorală, ce se încheie după deschiderea succesiunii.

Contract succesoral – este întâlnit în țările ce au stabilit în calitate de temei al moștenirii – contractul (Germania – Cod civil art. 1937-1941; Estonia – Legea cu privire la moștenire, art.9; Ucraina, în proiect în Federația Rusă, proiectul nr. 801269-6).

1. Se încheie până la deces de către potențialul moștenitor și persoana a cărei moștenire va fi deschisă.

Reglementări găsim și conform Regulamentului UE nr. 650/2012, din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea, și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor [4].

Art. 3 lit.(b) „pact asupra unei succesiuni viitoare” înseamnă un acord, inclusiv un acord rezultat din testamente reciproce, care creează, modifică sau încetează, cu sau fără contraprestație, drepturi asupra patrimoniului sau patrimoniilor viitoare ale uneia sau a mai multor persoane care sunt părți la acord.

Astfel de contract este imposibil de aplicat conform legislației Republicii Moldova –art. 1006 alin. (1) CC al RM [7] – contractul asupra moștenirii unui terț încă în viață este nul. Nul este și contractul asupra cotei-părți legale sau a legatului din succesiunea unui terț din viață.

La fel prevederi similare găsim și în legislația României – deci ca efect, contractul asupra unei succesiuni nedeschise este nul, art. 956 CC al României – orice acte juridice având ca obiect drepturi eventuale asupra unei moșteniri nedeschise încă sunt lovite de nulitate absolută.

Concluzia ce se determină aici este că conform legislației Republicii Moldova – *singura cauză de transmisiune universală este moartea.*

Contract de înstrăinare a cotei succesorale – este necesar în țările a căror legislații nu permit refuzul de moștenire în favoarea unui alt moștenitor.

1. Se încheie doar după deschiderea moștenirii.
2. Exemple de țări în care este aplicabilă – Germania, Estonia, România, Republica Moldova.

Deși nu este o novație absolută, contractul de vânzare a cotei succesorale are o reglementare complexă doar după modernizarea Codului civil. Acest contract este o varietate a contractului de vânzare-cumpărare prin care vânzătorul înstrăinează în schimbul unui preț dreptul său asupra unei moșteniri. Acesta poate să fie asupra întregii moșteniri ca universalitate juridică, spre exemplu, atunci când vânzătorul este unic moștenitor, fie asupra unei cote din patrimoniul succesoral. Deci de esență acesta este o varietate a contractului de vânzare cumpărare, dar a cărei prevederi se aplică nu doar contractului de

vânzare cumpărare, dar și altor contracte oneroase cu privire la înstrăinarea cotei succesorale, astfel, prezentele reglementări se vor aplica și schimbului, dar și donației în măsura în care nu vor contraveni prevederilor art. 2575, alin. (2), precum și altor asemenea. Posibilitatea vânzării unei moșteniri nu contravine teoriei inalienabilității patrimoniului, pentru că obiect al vânzării îl constituie doar o masă de drepturi și obligații, respectiv universalitatea juridică rămasă de la defunct, iar nu un patrimoniu [9, p. 66]. De altfel, odată deschisă succesiunea, patrimoniul defunctului s-a și transmis moștenitorului sau moștenitorilor săi.

De esență contractul de înstrăinare a cotei succesorale – este o varietate a contractului de vânzare-cumpărare, prin care vânzătorul înstrăinează în schimbul unui preț dreptul său asupra unei moșteniri. Acesta poate să fie asupra întregii moșteniri ca universalitate juridică, spre exemplu atunci când vânzătorul este unic moștenitor, fie asupra unei cote din patrimoniul succesoral.

Referințe:

1. BĂRBIERU, Carmen-Nicoleta, MACOVEI, Codrin. *Activitatea notarială de la teorie la practică.* București: Universul juridic, 2018.
2. NEGRILĂ, D. *Moștenirea în cod civil. Studii teoretice și practice.* București: Universul juridic, 2018.
3. Hotărârea plenului curţii supreme de justiţie a Republicii Moldova cu privire la practica aplicării de către instanţele judecătoreşti a legislaţiei la examinarea cauzelor despre succesiune nr.13 din 03.10.2005. În: *Buletinul Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova,* 2006, nr.5, p.4.
4. Regulamentul UE nr. 650/2012 din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor, OJ L 201, 27.7.2012, p.107-134.
5. Legea nr. 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative. Publicat: 14.12.2018 în *Monitorul Oficial*, nr. 467-479 , art. 784, Data intrarii in vigoare: 01.03.2019.
6. DEAK, Fr. *Tratat de drept civil. Contracte speciale.* București: Universul juridic, 2001, p. 105-107.
7. STOICA, V. *Drept civil. Drepturile reale principale.* București: Humanitas, 2004, p. 66.